

MOTIVATSIYA VA MOTIVLARNI O'RGANISH METODLARI

MAMATOVA ROZIYA RAJAB QIZI

RAVSHANOVA SARVARA ANVAR QIZI

DTPI Pedagogika fakulteti

Psixologiya yo'nalishi 112PS-24 guruh

2-bosqich talabalari

SHOMUROTOV ULUGBEK MELIKBOBOYEVICH

Denov tadbirkorlik va pedagogika instituti

Pedagogika fakulteti, Pedagogika va psixologiya

kafedrası o'qituvchisi (maqola ilmiy raxbari)

ulugbekshomurotov986@gmail.com

<https://orcid.org/0009-0008-8004-499X>

Annotatsiya: Ushbu maqolada motivatsiya fenomenining psixologik mazmuni, shaxs faoliyatini boshqaruvchi motivlarning tarkibi hamda ularni o'rganish metodlari tahlil qilinadi. Motivatsiyani baholashda qo'llaniladigan asosiy diagnostik usullar — kuzatish, suhbat, so'rovnoma, proektiv metodlar va testlar haqida ma'lumot beriladi. Mazkur metodlar yordamida shaxsning ichki ehtiyojlari, harakatga undovchi omillar va motivatsion strukturaning xususiyatlari aniqlanishi ta'kidlanadi.

Kalit so'zlar: motivatsiya, motiv, ehtiyoj, psixologik omillar, motivlarni o'lchash, diagnostika, tadqiqot metodlari.

Аннотация: В статье рассматриваются психологическая сущность мотивации, структура мотивов, определяющих поведение и деятельность личности, а также методы изучения мотивационных процессов. Описываются основные диагностические подходы — наблюдение, интервью, опросники, проективные методики и тесты. Отмечается, что данные методы позволяют

выявить внутренние потребности человека, побуждающие факторы и особенности мотивационной структуры личности.

Ключевые слова: мотивация, мотив, потребность, психологические факторы, измерение мотивов, диагностика, методы исследования.

Annotation: This article examines the psychological nature of motivation, the structure of motives that guide human behavior, and the main methods used to study motivational processes. Key diagnostic approaches — observation, interviews, questionnaires, projective techniques, and tests — are discussed. These methods help identify an individual's internal needs, driving factors, and specific characteristics of their motivational structure.

Keywords: motivation, motive, need, psychological factors, motive measurement, diagnostics, research methods.

Kirish

Motivatsiya psixologiyada shaxsning faoliyatini faollashtiruvchi va harakatga undovchi ichki jarayonlar majmui sifatida talqin etiladi. Motivlar esa shaxsning ehtiyojlari, qadriyatlari va maqsadlaridan kelib chiqadigan barqaror undovchi omillardir. Zamonaviy psixologiyada motivlarni chuqur o'rganish shaxs faoliyati samaradorligini oshirish, kasbiy yo'nalishni aniqlash, ta'lim jarayonini takomillashtirish va tashkilotlarda xodimlar samaradorligini boshqarish uchun nihoyatda muhimdir.

Motivatsiya va motivlarning psixologik mohiyati

Motivatsiya ichki (intrinsik) va tashqi (ekstrinsik) omillar orqali shakllanadi. Ichki motivatsiya shaxsning qiziqishi, ehtiyoji va ma'naviy qoniqishini ifodalasa, tashqi motivatsiya mukofot, rag'batlantirish yoki ijtimoiy bosim bilan belgilanadi. Shaxs faoliyati aynan ushbu motivlar tizimining kuchi, barqarorligi va yo'nalishiga bog'liq bo'ladi.

Motivlar quyidagilardan iborat bo'lishi mumkin:

- ehtiyojlar;

- maqsadlar;
- qiziqishlar;
- qadriyatlar;
- kasbiy intilishlar;
- shaxsiy ma'no va mazmunlar.

Motivlarni o'rganish metodlari

1. Kuzatish (Observatsiya)

Tabiiy yoki laboratoriya sharoitida shaxsning harakatlari, xulqi va faoliyatga bo'lgan munosabatini tahlil qilish motivatsiya jarayonini bilvosita o'rganishga imkon beradi.

2. Suhbat (Intervyu)

Tuzilgan yoki erkin shakldagi suhbat orqali shaxsning o'z motivlari haqidagi fikrlari, maqsadlari va intilishlari aniqlanadi.

3. So'rovnomalar va anketalar

Likert shkalalari, motivatsion profillar, o'quv motivatsiyasi testlari kabi psixometrik vositalar keng qo'llanadi. Masalan, Rayanning "Ichki va tashqi motivatsiya shkalasi", Reissning "16 asosiy ehtiyojlar nazariyasi" testlari.

4. Proektiv metodlar

Shaxsning ong osti motivlarini ochib beruvchi testlar:

- TAT (Tematik Appersepsiya Testi);
- Rorschach testi;
- "Oila rasmi", "Mening orzuim" kabi chizish topshiriqlari.

5. Diagnostik testlar

Kasbiy motivatsiya testlari, o'quv motivatsiyasi diagnostikasi, xulq-atvorni boshqarish ko'rsatkichlari va boshqa psixodiagnostik metodlar motivlarning kuchi va yo'nalishini aniqlashga yordam beradi.

Motivatsiyani tadqiq etishning amaliy ahamiyati

- Motivlar tizimini o'rganish;
- o'quvchilar faoliyatini rag'batlantirish;
- xodimlarning mehnat samaradorligini oshirish;
- psixoterapiyada shaxsning ichki muammolarini aniqlash;
- kasbiy yo'naltirishda to'g'ri qarorlar qabul qilish;

inson resurslarini boshqarishda strategiya ishlab chiqish uchun zarurdir.

Xulosa

Motivatsiya va motivlarni o'rganish zamonaviy psixologiyaaning muhim yo'nalishlaridan biri bo'lib, shaxsning faoliyat mexanizmini tushunishda asosiy o'rinni egallaydi. Har xil diagnostik metodlardan kompleks foydalanish shaxsning motivatsion tuzilmasi haqida chuqur va aniq ma'lumot olish imkonini beradi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Izard, C. E. Human Emotions. New York: Plenum Press, 1977.
2. Ekman, P. Emotions Revealed: Understanding Faces and Feelings. Times Books, 2003.
3. Plutchik, R. The Emotions: Facts, Theories, and a New Model. New York: Random House, 1962.
4. Nemov, R. S. Psixologiya. Moskva: Vados, 2012.
5. Karimova, V. Umumiy psixologiya. Toshkent: O'qituvchi, 2010.
6. G'oziyev, E. Psixologiya asoslari. Toshkent: Fan, 2014.